

9 קיב. ת"ר אלו ברכות שאדם שוחה בהם, באבות החלה וסוף
בדוראה תחלה וסוף, ואם בא לשוח כסוף כל ברכה וברכה
ובתחלה כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא ישחה. עיקר
ההכנעה והביטול העצמי צריך האדם להראות במקום הראוי
5 ביותר, והיינו בהעריכו עצמו נגד מי שגדול ממנו, אז יכיר
שהשגתו בגדולת השם ית' כאין נחשבת לעומת השגת הגדולים.
ע"כ (באבות) [בברכת האבות], שמציייר השגת האבות בגדולת
השם ית' וכבודו, ראוי שיראה האדם אפיסת כחו המשיג וביטולו,
בין מצד הערעם הטבעית כרגשי לבבם הטהור, שהיא נעלה

16 מכוחותיו, ובה רומז השחי' תחלה, שהדבר הטבעי בא
בתחלת ההתרששות, ובין השגת המדעית שהיתה נפלאה מאתנו
ואין ציורנו גביע לה. ע"כ כשנרצה להראות שאנו חפצים לצייר
עכ"פ מעט מהרבה מצויותיה הרמים, כדי לכבד את מלך הכבוד
ית' ע"פ מדותיהם הם ע"ה, צריך מאתנו שחי' והכנעה גדולה
15 בתחלה ובסוף, נגד הרגש והשכל. וכן בהסתכל האדם בחסדי
השם ית' עליו, יכיר כי כל אשר יצייר רגשי הודאה אינו כדאי,
ובין מצד הרגש ובין מצד השכל אין לו כ"א להראות שאין בפיו
מלה וביכולתו אינו משיג להראות הכרת התורה הראויה כלל,
ע"כ יאתה לו רק ההכנעה והשפלות. אמנם יסוד ההכרה ותכלית
20 ההכנעה הוא, שימצא האדם און בנפשו להתרומם למעלות
הרמות הראויות לו מצד נפשו הגדולה האלהית, ושיתרומם מעל
להדברים הבהמיים, שהם שפלים לערכו. ע"כ לא ירבה רק
בשפלות וכניעה, כי עליו להכיר ג"כ יתרונו ומעלתו מצד החסד
25 האלהי שעליו, למען יגבה לבו בברכי ד'. ע"כ כשכא לשחות
בכל ברכה מלמדין אותו שלא ישחה, למען ידע כי ההכנעה היא
מדה יפה מאד, אבל שימושה האמיתי הוא שתעזור להתרוממות
הנפש בברכי ד' הגדולים, ולא להשאר רק כהרגשת השפלות,
כ"א לדעת יפה [את] כל ההרגשים השונים המאירים מאור
האמת.

163 ע"ה גרנות - ע"ה 163

41 מדוע אם כן המשך הפירוט: "אלוהי אברהם, אלוהי יצחק ואלוהי יעקב"? מה הוא
בא להוסיף על המילים "אלוהי אבותינו"? צריך זה מקורו בתורה, בדברי ה'
שולח את משה רבינו אל ישראל, ומדוע להם: "ה' אלוהי אבותיכם - אלוהי
אברהם, אלוהי יצחק ואלוהי יעקב שלחתי אליכם". לפי זה ברור שחשיבות פרוט
5 זה, וההבחנה בין כל אב לאב, היא מצד הקב"ה בלעצמו. שלושת האבות של ישראל
הם אינם אבותינו מפני שכך הזדמן שבמקרה אנו, בני ישראל נולדנו מהם. אלא,
האבות בנשמותיהם המיוחדות הענקיות, הם בלבד יכולים להיות אבותיהם של
ישראל. זהו שנוכח במסכת ברכות¹⁴ שאין קוראים "אבות" אלא לשלושה: אברהם
יצחק ויעקב. אברהם - אבינו הראשון, בעל האמונה העצומה בו בתוך עולם אלילי
10 הסוגד לעץ ואבן, החי לעומתם באמונה זו שהוא קורא אל העמים כולם לבוא
אליה מתוך ידיעתו על שייכות העולם כולו אל ה', וחסדו וטובו הממלאים את
הכל, אך אינם יכולים להגיע אל העולם בהיותו מוגשם וגם רוח. אמונה זו המלאה
אהבה לכל, עד שלא תמיד ברור מה גדול יותר אצל אברהם האהבה או האמונה.
אחרי אברהם שהינן ובנה בעולם את יסוד קומת עם ה' - עם האמונה ועם
15 האהבה, בא יצחק, האב השני, שגם עליו נתייחד שם ה' - "אלוהי יצחק" - ובנה את
קומתו השניה של בית ישראל. יצחק הפנים את האמונה עד להזדהות איתה בכל
כוחות הנפש. יצחק נעקד על מזבח האמונה להורות כי רצון ה' וחיי האדם הם
דבר אחד, ולמען רצון ה' נתונים ומסורים כל חייו. מיצחק זכה עם ישראל
לדורותיו לקבל את רבבות אלפי גיבוריו, המוכנים למסור והמסורים את נפשם
20 למות למען מצוה קלה שבקלות - תקיעת שופר במחנות ריכוז בדורנו, ובדורות
שעברו - ר' עקיבא וחבריו, חנה ושבעת בניה, הטבוחים במסעי הצלב ומרתמי
האינקוויזיציה הזכורה לזיראון עולם, ועוד. קשה לתאר כיצד היה עומד עם
ישראל מבחינת האמונה לולי גיבוריו מפלסי דרכו באש הזרה של רשעת הגויים.
כח גבורה זו קיבלנו מיצחק אבינו.

25 מיעקב אבינו, אבינו השלישי, למדנו כיצד אפשר להיות את האמונה העצומה של
אברהם ואת מסירת הנפש של יצחק בתוך חיי היום יום של המשפחה, ועל ידי
הם להפוך את האומה כולה לעם אלוהי אברהם ויצחק, אם אבותינו הראשונים
סללו נתיבות להופעת נשמות אנשים ענקיים, בא יעקב והינן אומה ענקית
מחוברת כבסולם, שמים וארץ כאחד. רק כאשר הכינו שלושת האבות את אותה
30 הענקיות החובקת באמונתה שמים, ובאהבתה יצורי ארץ, ומקיפה את חיי האומה
כולה בכל שדרות חייה, רק אז הופיע בעולם הגוי הגדול הראוי לקבל את תורת ה'
מפיו יתברך. ובכח תורה זו לחרוש עולם שלם, ולזרוע בו את זרע האמונה מצמיח
הברכה והישועה.

220 במעוז הלמן - ע"ה 220

43 אמנם, לפעמים יתכן מצב מוסרי ירוד כל כך עד שהתפילה איננה יכולה עוד
לעזור. כנאמר בספר ישעיהו³¹: "הן לא קצה יד ה' מהושיע ולא כבדה אזנו
משמוע, כי אם עונתכם היו ממדילים בנייכם לבין אלהיכם...", וכן בספר איכה³²:
"גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי". במצב כזה אנו נשענים על משענת חזקה
5 יותר מזאת הנמצאת בנפשנו הפרטית. אנו שואבים כוחות משרשי נפשנו, שהם
צדקות אבותינו הגדולים והעצומים, שיש בכוחם להטות את כף המשקל
לטובתנו. כך נאמר בפרשת עקב: "לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את
ארצם, כי ברשעת הגויים האלה ה' אלוהיך מורישם מפניך, ולמען הקים את דבר
ה' לאבותיך"³³, "רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם"³⁴

10 קסו. רב ששת כי כרע כרע כחירוא, כי זקיף זקיף כחירוא.
הבדלים ישנם בין דרך השלימות של כיעור הרעות הטבעיות
מכוחות הנפש, ובין ההתרוממות לחזקה במעלות נשבות, בין
כחואר החיצוני של אופן ההנהגה, בין בההרגשה הפנימית מצד
הנפש עצמה איך שמשגת הכול אלה הענינים. כי רחיית
הכוחות הרעים (יעשו) [חיעשה] בהכרח ע"י כוחות טובים
המנגדים להם, ובראשם כח הבינה והשופט, והם נדחים שלא
מדעת וחשק עצמם, שהרי כרצון הפנימי הטבעי הי' כל כח
חפץ להתרחב ולהתחזק. אבל הכוחות הטובים שמוסיפים עז
15 וגבורה מוסיפים הם מעצם כח החיים הנטוע בהם, שמוסיפים
אומץ ומתחזקים כיון שבכחירה הטובה מסיר האדם המניעות
והמסכים המעכבים מאור הנפש. אמנם כחואר החיצוני, הנה
סילוק הרעות, כל מה שימהר האדם לנער מהן חצנו הוא
משובה, וברגע אחד יכול האדם לעלות משפל רעות מחוללות
עד רום טהרה וסילוק כל רע, מכח גבורת עז הבינה, שהיא
20 יסוד החשובה הנטועה בנפש. מה שא"כ [בוכיה] אל המעלות
הקדושות, שבהן ישנן מדרגות רבות זו למעלה מזו, שצריך
תמיד לשמור כח ההדרגה, וכיון שחותרם כל המעלות היא דעת ד'
ועלי' כבר נאמר¹ "במופלא מפק אל תרש", ע"כ צריך כל אדם
להתנהג בעלייתו בנחת והדרגה, וכ"ה לכל היתרונות הנפשיים.
ע"כ כי כרע, שמורה על הכנעת הכוחות הרעים, כרע כחירוא,
שנכפף לא מכח החיים שבו, כ"א מכח מכריח חוצה לו, גם לא
בהדרגה כ"א בבת אחת. וכי זקיף, שמורה על העלי' והשגת
המעלות ויתרונות הקדושה ודעת ד', זקיף כחירוא, שנוקף מכח
החיים העצמי שבקרבו, ובנחת והדרגה, כדכתיב² "וארח
צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום".

10 ע"ה גרנות - ע"ה 10

42 ידע הדר"ג, ששני דברים עקריים ישנם שהם יחד בונים קדושת ישראל
וההתקשרות האלהית עמהם. הא' הוא סגולה. כלומר טבע הקדושה
ש בנשמת יש א' מירושת אבות. כאמור: "לא בצדקתך וגו'". רק
באבותיך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בורעם אחריהם³, והייתם לי סגולה מכל
5 העמים⁴; הסגולה הוא כח קדוש פנימי מונח בטבע הנפש כרצון ד', כמו טבע
כל דבר מהמציאות, שאי אפשר לו להשתנות כלל. "כי הוא אמר והיה". ויעמידם
לעד לעולם⁵. והב' הוא ענין בחירה, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד-תורה. החלק
אל הסגולה הוא הרבה, באין ערוך כלל. יותר גדול קדוש מהחלק התלוי בחיירה.
לא שברית כרותה היא, שהסגולה הפנימית לא התגלה בזמן הזה כ"א לפי אותה
10 המדה שהבחירה מסייעה את גילוייה, ע"כ הכל תלוי לפי רוב המעשה וקדושת
האמונה ותלמוד-תורה. והשנית, הנהגה בחסדו בכל דור, מסדר הוא את סדרי
הנשמות הצריכות להופיע בעולם: לפעמים כח-הבחירה מתגבר וכח-הסגולה עומד
במצב העלם ואינו ניכר, ולפעמים כח-הסגולה מתגבר וכח-הבחירה עומד במצב
הנעלם. וכל עיקרה של ב' ר' ת' אבות, שאיננו פוסק אפילו כשתמה כבר זכות
15 אבות. הוא במצב כח-הסגולה, ובעקבא-דמשיחא מתגבר ביותר כח-הסגולה.

שהוא תוכן "זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה", כלומר
לא מצד הבחירה שהיא באה מצד המעשים הטובים שבבנים ומצד התשובה, אלא
למען שמו המתגלה ע"י זכירת חסדי אבות⁶.

ע"ה גרנות - ע"ה 14

14 זוהי המשמעות של
המילים "זוכר חסדי אבות". כונתן הוא קבלת התפילה מכח ובזכות חסדי אבות.
כן אנו קוראים בסליחות: "עננו אלוהי אברהם עננו, עננו ופחד יצחק עננו, עננו
אביר יעקב עננו".
יש להבין מדוע מועילה זכות האבות לבנים. וכי בגלל צדקת האבות אפשר לכסות
5 על רשעת בנינם? התשובה לכך היא, אם צדקת האבות היא כל כך גדולה, בהכרח.
שכוחה טמון בנפש הבנים, וכח זה עתיד להתגלות ולפעול גם אצלם בצדק וחסד,
באמת ויושר. יש לזכור שהאבות נקראו "אבות" ולא "צדיקים" "חסידים" גרידא,
כיון שבגדול כוחם העבירו את צדקתם, טוהר נשמתם ומידותיהם האצילות לבני
10 בניהם. נמצא שנשמת אברהם לא נעלמה עם פטירתו, אלא היא מתגלת במיליוני
בניו ובנותיו החיים כיום שהם כולם יחד חטיבה אברהמית גדולה. על כן, חתימת
הברכה "מן אברהם" כוללת גם אותנו "האברהמים", הממשיכים וחיים בפועל את
חיינו האצילים בתוך חיינו היומיומיים. הבטחת ה' לאברהם: "אנוכי מגן לך"⁷
כוללת את בניו לדורות עולם, שהם תקות אברהם אבינו שחינך וגידל את בניו
להיות גוי גדול עושה צדקה ומשפט בדרך ה', על מנת להביא ברכה לכל גויי הארץ.

15 למעלה מזה, סידר הקב"ה, באהבתו את אבותינו, ששמו הגדול יקרא עליהם כפי
שאנו מזכירים בתחילת התפילה: אלוהי אברהם יצחק ויעקב. לאמר, גם אם ח"ו
אין בכח זכות האבות לעמוד בשעת משבר, הרי ששמו הגדול הנקרא עלינו, אשר
הוא בקרבנו והוא שורש השורשים של נשמותינו- הוא עומד והוא יעמוד ונכחו
להעמיד לנו גואל כאשר כלתה כל תקוה. זוהי הסיומת של מטבע הברכה: "ומביא
20 גואל לבני בניהם למען שמו באהבה". בשעת צרה, שאנו זקוקים כל כך לחסד ה'
שיהפוך את החשיכה לאור גדול, אנו צריכים ראשית- עזרה שלא נמשיך ליפול
ח"ו, שנית- תשועה לצאת מן המיצרים אל המרחבים, ושלישית- לקבל הבטחה
והגנה בעת שליתנו שלא יצליחו אויבינו להפילנו שנית ח"ו. כך אנו מסיימים
את ברכת הפתיחה: "מלך- שליט ועושה כרצונו, עוזר- בעת צרה, מושיע-
אותנו תשועה גדולה, ומגן- אחרי נצחוננו, מפני האויבים מבחוץ ומבפנים.

224-25 ע"ה גרנות - ע"ה 224